

A bola blízko Veľká noc Židov, a Ježiš odišiel hore do Jeruzalema.

Ján 2:13

A bola blízko Veľká noc, sviatok Židov.

Ján 6:4

A bola blízko Veľká noc Židov, a mnohí išli... hore do Jeruzalema...

Ján 11:55

Na tomto mieste považujem za potrebné urobiť doplňujúce vysvetlenie udalostí opísaných v článku „Ukrižovanie Ježiša Krista chytrosťou a ľstou“ (Solas číslo 18, jar 2013, str. 19-21). Hlavnou témou tohto článku bolo ukázať, že vodcovia izraelského národa sa dostali do bodu, keď si uvedomili, že Ježiša Krista nemôžu postaviť pred legálny súd, lebo jednak ho nemali z čoho obžalovať, a tiež z toho dôvodu, že na legálny súdny proces už nemali čas. Preto sa pred Slávnosťou paschy rozhodli, že Ježiša zabijú chytrosťou a ľstou. Už po udalosti vzkriesenia Lazara sa rozhodli, že ho zabijú (Ján 11:53), lebo čím ďalej, tým viac ľudí sa pridávalo na jeho

stranu a nasledovali ho (Ján 12:19). Už vtedy vyniesli rozsudok nad Ježišom – a to bez akéhokoľvek súdneho procesu (Ján 11:53), teraz už len hľadali spôsob ako ho zabiť a ich spôsob bol: chytrosťou a ľstou (rozumej: nie legálnym súdnym procesom).

Úvod

Ukázalo sa, že pre čitateľa bude užitočné doplniť hore spomínaný článok niektorými vysvetlivkami a dopĺňujúcim výkladom, čo v tomto článku chcem aj urobiť. Pri výklade a harmonizácii biblických textov opisujúcich udalosti okolo Slávnosti (sviatku) Paschy a ukrižovania Ježiša Krista sa stretávame s určitými ťažkosťami. V čom spočívajú tieto ťažkosti? Pokúsime sa ich čitateľovi stručne predložiť.

Ťažkosti spočívajú v nasledovnom:

1. Potrebujeme poznať židovské myslenie, alebo: Potrebujeme myslieť tak, ako mysleli Židia tej doby a to je pre nás, ľudí pochádzajúcich z európskej kultúry dosť problematické a náročné. Do nášho spôsobu myslenia potrebujeme prijať (zakomponovať) okrem iného aj nasledovné prvky židovského myslenia (zvýraznenie biblického textu je od autora článku):

a. Výrazy: na tretí deň (alebo: tretieho dňa) a po troch dňoch označujú ten istý deň, a tým je tretí deň v postupnosti dní. Evanjelisti používajú oba výrazy pre označenie toho istého dňa. Príklady:

„...ale na tretí deň vstane“ Matúš 20:19. Podobne Lukáš 18:33 a Marek 10:34.

„...Po troch dňoch vstanem.“ Matúš 27:63. Podobne Marek 8:31.

Podľa nášho myslenia výraz po troch dňoch bežne znamená, že to bude na štvrtý deň, že najprv uplynú celé tri 24-hodinové dni a až potom nastane príslušná udalosť, teda sa to stane na štvrtý deň. V židovskom myslení oboma výrazmi na tretí deň a po troch dňoch sa označuje ten istý deň, a tým je tretí deň. Podobne je to tak aj s výrazmi po dvoch dňoch a o dva dni (je to podobne ako s predchádzajúcimi frázami - obe označujú druhý deň).

b. Výrazom deň prípravy sa v židovstve označuje šiesty deň týždňa, deň pred sobotou (Marek 15:42). Teda deň prípravy je piatok. V tento deň bol Ježiš ukrižovaný o 9. hodine dopoludnia a zomrel na kríži o 15. hodine popoludní v piatok. Z kríža bol už ako mŕtvy zložený v piatok večer a hneď aj vložený do hrobu (teda oboje sa udialo ešte v piatok večer). Uvádzajú to evanjelisti: Matúš 27:57-60; Marek 15:42-46; „A bol deň pripravovania, a nastávala sobota.“ (bol piatok a ešte bolo pred sobotou – sobota ešte nenastala, teda bol ešte len piatkový večer – pozri aj Ján 19:31+42) Lukáš 23:53-55; Ján 19:31+38-42.

c. Deň (svetlú časť 24-hodinového dňa) delili na ráno a večer. Deň končil večerom. Večer sa počítal za časť dňa, teda dňa predchádzajúceho danému večeru. Piatok večer bol preto ešte piatok. Viac o „dni“ a „dni“ a častiach „dňa“ je vysvetlené v článku „Hospodinove slávnosti“ v Solas číslo 18, jar 2013, str. 11-12.

d. Aj časť dňa sa počíta za celý deň. Vidíme to aj z veršov, ktoré uvádzajú, kedy bol Pán Ježiš položený do hrobu a kedy bol vzkriesený z mŕtvych a z jeho vlastných slov o tom, koľko dní bude v hrobe. Do hrobu bol vložený (pochovaný) v piatok večer a vstal (bol vzkriesený) v nedeľu ráno. Vstal tak, ako predpovedal: Vstal na tretí deň (alebo: po troch dňoch) a v hrobe bol tri dni – podľa židovského počítania sa aj časť dňa počítala za celý deň (preto sa uvádzajú tri dni). V hrobe bol už v piatok večer (časť piatku), celú sobotu a v nedeľu celú noc až do rána (časť nedele). (Keď v nedeľu zavčas rána prišli ženy k hrobu, hrob už bol otvorený a Ježiš v ňom už nebol, neležal.)

e. Treba pozorne rozlišovať, kedy začína noc. Pri bežnom (jednoduchom) popise dennej doby sa 24-hodinový deň delí na noc (tmavá časť) a deň (svetlá časť). 24-hodinový deň začína nocou. Sú dva spôsoby stanovenia začiatku noci. Prvý spôsob je ten, že noc začína západom Slnka. Druhý spôsob je ten, že noc začína vtedy, keď sa na oblohe objaví prvá hviezda (podľa iných tri hviezdy). V oboch prípadoch noc končí východom Slnka. Treba pozorne sledovať kontext. Ak sa hovorí len o noci a dni, má sa na mysli, že noc začína západom Slnka (prvý spôsob). Ak sa hovorí o večere, alebo večernom čase, alebo dvoch večerných časoch, vtedy sa za počiatok noci považuje okamih, keď na sa oblohe objaví prvá hviezda (alebo tri) a to je druhý spôsob.

f. Medzi dvoma večernými časmi, dva večere – toto sú dôležité pojmy, ale sú dostatočne vysvetlené v spomínanom článku v Solas číslo 18, str. 11.

2. Ako sme už písali v článku „Hospodinove slávnosti“ v Solas číslo 18, str. 9, treba si uvedomiť, že v 2. Mojžišovej 12:3-22 je opísaná skutočná udalosť vyjdenia Izraelcov z Egypta a v 3. Mojžišovej 23:5-8 sú ustanovené dve pripomienkové slávnosti týchto skutočných udalostí (preskočenie domov Izraelcov, ktorých veraje dverí boli pokryté krvou pesachového barančka a vyjdenie Izraelcov z Egypta). Boli to dve slávnosti, ale nasledovali tesne jedna za druhou (pozri Solas číslo 18):

a. Slavnosť Pesach je ustanovená nasledovne (3. Mojžišova 23:5): Prvého mesiaca (mesiaca nisan), štrnásteho dňa toho mesiaca pred večerom je Pesach Hospodinovo. Na slávnosť Pesach, teda 14. nisana (abíba) sa zabíjali barančeky.

b. Slávnosť nekvasených chlebov, ktorá je ustanovená nasledovne (3. Mojžišova 23:6-8): A pätnásteho dňa toho mesiaca je sviatok nekvasených chlebov Hospodinovi. Sedem dní budete jesť nekvasené chleby. Prvého dňa vám bude sväté zhromaždenie; ...Siedmeho dňa bude zase sväté zhromaždenie... Baránok sa jedol s nekvasenými chlebmi večer 14. nisana, ale Slávnosť nekvasených chlebov začala 15. nisana a trvala sedem dní.

Všetky Hospodinove slávnosti sú ustanovené a opísané v 2.-5. Mojžišovej knihe. Sú súčasťou zmluvy, ktorú Hospodin skrze Mojžiša uzavrel s izraelským ľudom (Mojžišova zmluva) a patria k 613 prikázaniam, ktoré tvoria Mojžišov zákon, ktorý Izraelci boli povinní dodržiavať. Kto by napríklad úmyselne neslávil Slávnosť paschy, musel zomrieť: „...človek, ktorý by bol čistý a nebol by na ceste a úmyselne by neslávil Veľkej noci, tá duša bude vyťatá zo svojho ľudu, lebo neobetoval obetného daru Hospodinovho na jeho ustanovený čas. Ten človek ponesie svoj hriech.“ (4. Mojžišova 9:13).

Počas histórie izraelského národa obe slávnosti splynuli tak, že sa bežne označovali už len jedným pomenovaním. Podľa jedných sa označovali ako „Dni nekvasených chlebov“ alebo „Pascha“ a u Jána nachádzame „Pascha Židov“ (Veľká noc Židov – podľa prof. Roháčka; Ján 2:13, Ján 11:55) alebo Pascha, sviatok Židov (Veľká noc, sviatok Židov – podľa prof. Roháčka; Ján 6:4).

Je potrebné poznamenať, že v 1. storočí po Kr. Židia Mojžišove zákony dodržiavali (zachovávali) podľa svojho podania a výkladu – čo im Pán Ježiš často vyčítal (napr.: Matúš 16:5). Zastavme sa na chvíľu pri tejto téme. K jej štúdiu odporúčam publikáciu Dr. Arnold G. Fruchtenbaum: Život Mesiáša, vyd. MSEJK, Bratislava 2010, podľa ktorej som spracoval ďalší text.

Mojžišov zákon a zákony rabínov

Keď sa Židia navrátili z babylonského exilu, už vedeli, že dôvodom ich zajatia bola neposlušnosť voči Mojžišovmu zákonu. Zobrali preto veľmi vážne každý zo 613 zákonov, ktoré Boh dal Mojžišovi. Ezdráš (pozri knihu Ezdráš) zhromaždil duchovných vodcov a študovali zákon. Táto škola mala názov Škola sóferim (Škola učencov Písma; sófer, j.č. – učenec, sóferim, mn.č - učenci). Každé zo 613 prikázaní zákona pozorne študovali s cieľom vyložiť ich izraelskému národu a priniesť im poznanie zákona, aby ho ľud poznal a dodržiaval. Bolo to dobré a správne. Robili to, čo aj dnes robia učitelia Písma. Vzali biblický text a poslucháčom vykladali jeho význam.

Potom si povedali, že nestačí vykladať zákon, ale okolo zákona vybudujú „plot“, a tak okolo 613 prikázaní budovali „ploty“. Tieto pozostávali z nových pravidiel, ktoré vybudovali na základe prikázaní Mojžišovho zákona. Žid možno poruší zákon plota, ale ploty môžu zabrániť porušeniu pôvodných 613 prikázaní.

O 613 prikázaniach sa nemohlo diskutovať, lebo boli dané Bohom, no pri formovaní nových (rabínskych) zákonov (zákonov plota/plotov) diskutovať bolo možné, a to až dovtedy, kým na základe väčšiny neprišli k záveru. Keď bol nový zákon takto hotový, bol záväzný pre Židov na celom svete.

Ku každému zo 613 prikázaní Mojžišovho zákona pripojili sóferim stovky nových zákonov. Tvorili ich približne 400 rokov. Začali 400 rokov pred Kr. a tvorili ich až do roku 30 pr. Kr. Potom prišla ďalšia škola rabínov, ktorí sa volali tanaim. Títo pozreli na prácu sóferim a zistili: „V plote je ešte príliš veľa dier. Našou úlohou je zaplátať tieto diery.“ Tanaim všetky uzávery sóferim vyhlásili za sväté a zákony sóferim dostali takú autoritu ako Písmo – mnohokrát stáli dokonca nad Písmom. Tanaim vytvorili učenie, ktorému sa až dodnes podriaďujú všetci ortodoxní Židia na celom svete. O čo im išlo?

Čo sa skutočne na vrchu Sinaj stalo, hovoria tanaim, je toto: Boh dal Mojžišovi dva zákony. Prvým je napísaný zákon pozostávajúci zo 613 prikázaní (zákonov), ktoré nájdeme zapísané v 2. až 5. knihe Mojžišovej. Ale Boh dal Mojžišovi ešte druhý zákon – ústny. Mojžiš sa ho naučil naspamäť a potom ho odovzdal Józuovi, Józua sudcom, sudcovia prorokom a proroci sóferim. Tieto zákony nevymysleli sóferim, ale ich dostali cez prorokov, sudcov, Józua a Mojžiša od Boha. Tieto zákony neboli nikdy napísané – vždy sa ich naučili naspamäť a týmto spôsobom ich podávali ďalej z generácie na generáciu – preto je to „ústny zákon“ (tradícia).

Tanaim začali pôsobiť v roku 30 pr. Kr. a vo svojej práci pokračovali do roku 220 po Kr. (spolu 250 rokov) a ich zákony až dovtedy neboli napísané. Učili sa ich naspamäť a zapísané boli až v roku 220 po Kr.

Potom prišla tretia škola rabínov – amoraim (mn.č.; amora j.č.). Títo sa pozreli na prácu tanaim a povedali: „Ešte stále je veľa dier v plote.“ V práci pokračovali až do 6. storočia po Kr. Amoraim súhlasili so zákonmi tanaim a zákony tanaim dostali takú autoritu ako Písmo.

Zákony sóferim a tanaim spolu tvoria Mišnu. Zákony amoraim sa volajú Gemara. Zákony Mišny a zákony Gemara spolu tvoria Talmud. Mišna je napísaná hebrejsky a obsahuje 1 500 strán vytlačených malými písmenami. Gemara je napísaná v aramejskom jazyku a má rozsah ako Encyklopédia Britannica.

Ani Gemara, ani Mišna neboli témou Ježišovho života. Gemara prišla omnoho neskoršie. Očakávanie a predstava farizejov o Mesiášovi bola taká, že bude rabín – farizej, že bude poslúchať Mišnu a tvoriť nové zákony. Ale Ježiš sa rozhodne bránil naplniť ich predstavu. Dôležitý bod rozporu medzi Ježišom a farizejmi bol v tom, že celý systém pravidiel a zákonov, ktoré Židia rozvíjali v predchádzajúcich štyroch storočiach, bol považovaný za rovnocenný s Písmom, ba priam Písmu nadradený – a to súvisí s ich výkladom Mojžišových zákonov. Toto im Ježiš často vyčítal (pozri napr.: Matúš 15:6 „A tak ste zbavili prikázanie Božie moci pre svoje podané ustanovenie.“)

Keď sa Pán Ježiš odvolával na Mojžišov zákon, používal formuláciu: „Je napísané.“ Keď mal na mysli Mišnu, ústny zákon, používal formuláciu: „Počuli ste, že bolo povedané.“ – zákony Mišny vtedy totiž ešte neboli napísané, ale sa ďalej podávali ústne. V tejto súvislosti pozri kázeň na hore Matúš 5, 6 a 7.

V knihe A. G. Fruchtenbauma je veľa zaujímavého a užitočného pre študentov Písma, ale v ďalšom sa prenesieme do dní poslednej Paschy, ktorú Pán Ježiš slávil počas svojho prvého pobytu tu na tejto Zemi.

Matúš, Marek, Lukáš a Ján o jedení baránka

Čo píše Matúš, Marek a Lukáš?

V ďalšom sa pozrieme na popis udalosti slávania Paschy v 1. storočí po Kr. Vidíme ju opísanú v dvoch rovinách. Jednu rovinu tvoria opisy evanjelistov Matúša, Marka a Lukáša a druhou je opis evanjelistu Jána. Keď porovnáme oba opisy, určite zistíme, že sa medzi sebou líšia.

Pretože Pán Ježiš bol vždy poslušný Otcovej vôli danej aj ako Mojžišov zákon, ktorý dodržiaval a dodržal úplne, som presvedčený, že verše Matúš 26:17-20; Marek 14:12, 14:16-17; Lukáš 22:7-14 sa vzťahujú na štvrtok 14. nisana, kedy podľa Hospodinovho nariadenia zaznamenaného v Mojžišovom zákone medzi dvoma večernými časmi zabíjali baránka – pred večerom bola Slávnosť Paschy (3. Mojžišova 23:5). Baránka jedli večer 14. nisana, v tomto roku to bol štvrtok večer. Podľa prvých troch evanjelistov Ježiš a jeho učeníci jedli teda

baránka (paschálne jedlo; Hod baránka) vo štvrtok večer v určenú hodinu: „A keď nastala hodina, sadol si za stôl i dvanásť apoštolovia s ním.“ Lukáš 22:14). (Podobne aj: „A keď bol večer, sadol za stôl i s dvanástimi.“ – Matúš 26:20; „Potom večer prišiel s dvanástimi.“ – Marek 14:17). Ďalší deň (piatok) už bol prvý deň Hospodinovej Slávnosti nekvasených chlebov a podľa Hospodinovho nariadenia Mojžišovi na tento deň bolo ustanovené konať slávnostné zhromaždenie.

Čo píše Ján?

Evanjelista Ján má zaujímavú poznámku o Židoch, ktorí priviedli Ježiša od Kaifáša k Pilátovi. Títo prišli k Pilátovi ráno, ale nevstúpili do prätória: „A tak odviedli Ježiša od Kaifáša do prätória, a bolo ráno. Ale oni nevošli do prätória, aby sa nepoškvrnili, ale aby jedli baránka.“ (Ján 18:28). Z tohto verša môžeme rozumieť, že Židia sa nechceli znečistiť (4. Mojžišova 9:6) preto, aby mohli večer jesť baránka. Keby sa boli znečistili, neboli by sa už stihli do večera obradne očistiť, aby mohli jesť baránka (paschálne jedlo).

Ďalšiu dôležitú informáciu poskytuje nasledovný verš: „A Židia, aby nezostali telá na kríži v sobotu, keďže bol deň pripravovania (lebo to bol veľký deň tej soboty), požiadali Piláta, aby boli polámané ich hnáty, a aby boli sňatí.“ (Ján 19:31). Keď na sobotu pripadla nejaká slávnosť, táto sobota bola považovaná za Veľkú sobotu (A. G. Fruchtenbaum). Výraz v zátvorke vo verši Ján 19:31 hovorí práve o tom, že táto sobota bola takou sobotou – na túto sobotu podľa záznamu Jánovho evanjelia pripadlo slávnostné zhromaždenie prvého dňa Slávnosti nekvasených chlebov, a preto podľa Jána a veršov Ján 18:28 a Ján 19:31 Slávnosť Paschy pripadala na piatok.

V Písme o konaní Paschy máme zaznamenané dve správy: Podľa jednej, (Matúš, Marek a Lukáš) Ježiš a jeho učeníci jedli baránka vo štvrtok večer, podľa druhej (Ján) ale Židia (podľa Jána) sa ho ešte len chystali jesť v piatok večer. Jánova správa umiestňuje Slávnosť Paschy (jedenie baránka) slávenej Ježišom a jeho učeníkmi v čase o jeden deň skôr (skorší dátum) vzhľadom na slávenie Paschy (jedenie baránka) Židmi. Vysvetlenie, ktoré podávajú biblisti (Nový biblický slovník str. 1082) spočíva v tom, že výpočet slávnostných dní je založený na dvoch rôznych postupoch (tradíciách). Jedna tradícia je farizejská a podľa tejto slávil Paschu Ježiš a jeho učeníci a je zaznamenaná Matúšom, Markom a Lukášom. Druhá je saducejská a podľa nej je Pascha posunutá oproti datovaniu podľa farizejov v čase o jeden deň neskôr (vyšší dátum). Jánova správa o dni Paschy je postavená na tradícii saducejského datovania. Keď tu hovoríme o tradícii, máme na mysli to, o čom sme uvažovali v rámci predchádzajúcich odstavcov – vytváranie plotov okolo Mojžišovho zákona.

Vzhľadom na nespochybniteľnú výpoveď Písma, že Pán Ježiš naplnil Mojžišov zákon a dodržal Mojžišovu zmluvu do poslednej bodky, za správne podľa Písma považujem dodržiavanie Slávnosti Paschy tak, ako ju mal Ježiš so svojimi učeníkmi. Je to v zhode s Hospodinovým stanovením dátumu Paschy nariadeným skrze Mojžiša. Je to teda datovanie podľa farizejov a podľa tohto datovania je vedené aj vysvetlenie v článku „Ukrižovanie Ježiša Krista chytrosťou a ľstou“ Solas číslo 18, jar 2012.

Poznámka autora: Viac o tejto téme pozri na stránke <http://drahoslav.solas.sk> v priečinku „knižnica“, v položke „slovník“ heslá: farizeji, saduceji, sanhedrin, zákoníci a článok: Určenie dátumu Veľkej noci, ktorý je umiestnený na tej istej web stránke v priečinku „články“ a v položke „vyučovanie“.